

48,

ACC. N:R M. 16461:1-50

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Einvar Brandt,
Mäster Olofs väg 2
Härad: Berättare: „
Socken: Lunds stad Berättarens yrke: ard. chef, Socialbyggn
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund

Stadstraditioner I s. 1-50.

LUF 126

Skriv endast på denna sida.

48

Simon Brandt

J. 08

48

FOLKLIVSARKIVET

FINNGATAN 8

LUND

M. 16461.

~~16468~~

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Broder och forskare,
Docenten Sven Ek,
Folklivsarkivet,
Finngatan 8
Lund.

Här har du en delredovisning av svar på de frågor Du och Din insti-
tution ställt ifråga om våra minnen av Nöden och vad däruti en gång var

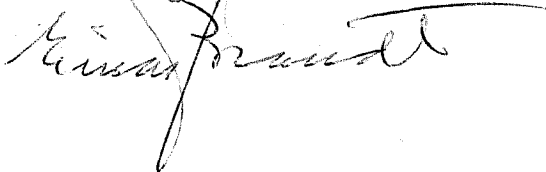
Jag arbetar nu raskare men det blir ändå sporadiskt.

Någon språklig bearbetning har jag absolut inte tid med. Du får så-
ledes hålla tillgodo med rena kladden. Någon kopia har jag ej tagit.

Nu får arbetet drivas vidare och jag skall sända materialet efter
hand om Du kan ha någon nytta av det. Ragnar Blomqvist rådde mig till
det.

Lund den 4 maj 1965

Hälsningar

48.

M.16461:1

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Torna hä Berättarens yrke: andelningschef socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund

Upptecknare: Einar Brandt

Min fars yrken. I början av 1900-talet eller strax dessförrinnan, hade min far arbetat vid gruvorna i Skromberga, enligt vad mor berättat. Han hade emellertid tagit värvning vid Skånska husarregementet i Hälsingborg, där han utbildades till distinktionskorpral och på ett gruppkort som hängde hemma på väggen i min barndom, stod han i s.k. skelettuniform och med lång sabel. Gubbarna på bilden voro efter vårt sätt att se uppstyltade, mustaschprydda och ungdomligt viktiga. Far berättade färgstarka och drastiska berättelser från militärtjänsten men förmodligen var blott en del helt sanna.

Vid tiden för mors bekantskap med far, arbetade båda på S:t Lars sjukhus i Lund, mor som sköterska och far som eldare. Detta var omkring 1904. Anställningstiden för båda torde ha varit relativt kort och då skulle ingå äktenskap med varandra kallades de till sjukhuschefen som kort och gott meddelade dem att de fick sluta sina anställningar när de bildade äktenskap eftersom lönerna icke voro så tilltagna att de kunde existera därpå....

Far fick således söka annat arbete och det föreföll som om det inte rädde brist därpå i seklets början. Han började vid Nordiska Armaturfabriken i Lund och hade åtminstone tidvis till huvudsaklig sysselsättning att sköta den då helt moderna "Lux belysning". Jag erinrar mig från tiden före krigsutbrottet hur far vid en fest i koloniområdet mellan Södra Esplanaden och Stora Södergatan och ned mot Prennegatan, på grusplanen där dansen skulle trädas, hade att sköta Lux-belysningen. En stor glaskupa av droppform, lindad med tråd som en flaska ståltråds-konjak, hissades upp i en stolpe. Jag vill erinra mig att det rörde sig om gasbelysning från en stålflaska med komprimerad gas av något slag. Den kränglade rätt mycket och när lampan halades för översyn blev det rusning till platsen. Alla voro nyfikna på den moderna belysningen och det var nog åtskilliga som undrade om inte detta var slutpunkten i utvecklingen! Ty när lampan lyste utveckla - den ett intensivt vitt sken.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:2.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund

Som jag minns vad föräldrarna berättade var arbetstiden då 10 - 12 timmar. Lönen kan jag inte erinra mig men hyran för vår enrumslägenheten i Trädgårdsgatan 8 utgjorde sex kronor i månaden.

Familjen växte fort och far måste söka sig andra utvägar för familjens försörjning. Han tog kvälls- och söndagsarbeten som symaskinsförsäljare för Singers och han skrev försäkringar för "De Förenade". Han var rätt lurig. Då han på pastors-expeditionen fick upplysningar om ingångna äktenskap han, de nygifta knappast gå i brudsäng förran far stod på tröskeln med sina förslag till symaskinsinköp. Han framhöll också hur riskfyllt livet var för de båda och passade på att ~~att~~ skriva försäkringar på dem också... Så tillfördes förmodligen familjen några extra kronor till uppehållet. Livförsäkringsbolaget uppmuntrade sina agenter till nya dåd genom att anordna rekordanskaffningar. De som placerade sig i toppen erhöi en färggrann tavla att hänga på väggen. På kartongen hade fars porträtt klistrats i ena hörnet och jag såg ofta på hans bild och blev mäktigt stolt över en så duktig far. På texten stod det i sirliga bokstäver: MINNE av rekordanskaffningen den 4 mars till den 3 april 1915. Uppmana alla Edra vänner och bekanta att försäkra sig i De Förenade. - Och så kröntes texten av en inramad förteckning över de bolag som ingick i de Förenade: Skandia, Svea, Thule, Victoria, Skåne.

I det fattiga hemmet mottogs tavlan gärna att smycka en liten del av väggarna i det enda rummet. Nu är den borta och därmed ett litet futtigt minne av far.

Biograferna kom till. Mycket tidigt började far som maskinist på Lunds Södra, i samma hus som nuvarande Palladiumbiografen i Stora Södergatan 15. Far var någon tid elektriker hos Kärne, nuvarande Hallbergs eftr., men det var under de första åren av 20-talet då kris rädde. Om far skötte de stora otympliga ångmaskinerna vid Lunds Södra de första åren av sin biografcana så fick han det bättre på Centralbiografen, nuvarande Aveny vid Kattesund. Här var det bättre, mindre maskiner. Far skötte även maskinistuppdraget tidvis på Regina men tillträdde slutligen och mera definitivt tjänsten som maskinist i Skandiabiografen när denna öppnades

M. 16461:3.

3.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

1918. Sammanlagt tjänstgjorde han som maskinist under cirka 40 år. Dock var lönen så pass låg under min barndom att han också skaffade sig en liten verkstad i ett gårdshus där vi bodde. Han reparerade symaskiner, vridmaskiner, primuskök och cyklar och efter vad jag förstod, var han en klockarefar för många i Nöden när det gällde att biträda med allehanda handräckningstjänster.

Min far berättade att oavsett årstiderna pågick hans arbete lika många timmar, jag tror det var 10 timmar dagligen fram till dess organisationerna fick medinflytande och en kortare arbetstid fixerades.

När far körde maskinerna på Lunds Södra Biografteater, låg de enorma ^{gas-}oljedrivna generatorerna in på gården till Eskilstunabodens fastighet. Det ena svänghjulet torde ha varit 1,5 meter och det största omkring 2 meter högt. Dessa maskiner startades meddelst handkraft och en stor vev i vars ena ände en hake grep in i maskinernas förlängda centrumaxlar i vilka spår infrästs för starveven. Det var ett krävande arbete att draga igång de enorma svänghjulen.

Här alstrades alltså kraften som drev biografens projektionsapparat, en från vår synpunkt primitiv fransk maskin av märket Pathé Frères. Projektionslampan bestod av ett kolhus i vars mekanism insattes två långa och runda kolstänger, till formen lika stearinljus. Ena kolet var betydligt tjockare än det andra. När strömmen släpptes på och kolpolerna närmades till varandra bildades en intensiv ljusbåge, av en svetslågas styrka. Det färsande ljud som uppstod o kolhuset när kolen kommo allt för nära varandra, avtog då de åtskildes genom en ratt rörelse utanför kolhuset. Hela projektionsanläggningen var monterad på ett rätt högt vinkeljärnställ. Golvet var belagt med träflägar

som klätts med plåt.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461: 4.

4.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Söken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

Det hörde till ordningen med elöverslag mellan maskinen och golvet och många gånger fick maskinisten sina stötar som han länge mindes!

Filmrullarna löpte oskyddade mot brand och överhängande fara förelåg alltid. Uppstod brand, vilket kunde inträffa då och då, måste far gripa om filmremsan på ömse sidor om brandstället, vilket alltid var beläget i brandluckan mittför objektivet. Att händerna sveddes var givet, men längre nådde inte elden. Filmen slets givetvis av och apparaten måste stannas. Publiken på "Södran" visste väl ej vad som tilldrog sig i maskinrummet och vaktmästaren brukade lugna med orden: "Filmen gick sönder!" Salen hade resefvutgångar mot gårdssidan om något allvarligt skulle inträffa. Maskinisten där- emot var prisgiven åt egna initiativ eftersom skyddsanordningar helt saknades. Lönen för maskinister under 30 dagars tjänstgöring torde ha varit omkring

Om lönen inte räckte till för en försvarlig försörjning av familjen som var växande och stor, måste mor rätta dieten efter tillgångarna. Överhuvud gällde detta för alla arbetarefamiljer vid dennatid.

Naturaförmåner hade far aldrig.

Den personliga kontakten med arbetsgivaren Jens Edvard Kock i Malmö förekom väl men var ytterst sporadisk.

Fester anordnades aldrig av arbetsgivaren, ej heller gavs gåvor eller uppmuntran åt personalen av något slag. Ej heller förekom personalfester vilket kanske var ett uttryck för en underminerad ekonomisk situation.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461 : 5.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg, 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

Någon sammanhållning inom personalen kunde man ej tala om; med undantag för den rent fackliga, som utgjorde grunden för ekonomiskt förbättringsarbete. Biografpersonalen anslöt sig tidigt till handelsarbetarnas organisation. Far var med som bildare av Lunds gårdskarls- och vaktmästareförening. Han tillhörde sin fackliga organisation till sin bortgång år 1950.

Som fritidsarbete brukade far köpa gamla cyklar som han renoverade i grund med nya däck och slangar, styre ringklocka och sadel samt omlackering för hand. Han sålde cyklarna till arbetare som ofta efterfrågade dylika. Förtjänsten var alltför ringa men givetvis välkommen i en familj med stor försörjningsbörda.

Sedan min far 1918 vunnit sin slutliga anställning som maskinist vid Skandia-Teatern, blev han tillika eldare och gårdskarl vid fastigheten Vestra Mårtensgatan 12 - Bankgatan 2. Vi fick 1923 flytta in i gårdshuset där förut bleckslagaremästare Wetterling bott och haft sin verkstad. Kriget var nu slut sedan 1918 och livet hade antagit normala former. Lönerna hade börjat gå uppåt, om de likväl voro ringa. Jag har dock en stark känsla av att vi började få det bättre därhemma.

Vi voro 1913 fem syskon och 1921 sex stycken. År 1916 fick min äldste bror Malte, som då var 12 år, anställning vid Lunds Arbetares Bageriförening. Han följde med utkörare Amilon på hans vagn som drogs av hästen Blacken. Bristen på bröd eliminerades nu för vår del eftersom de anställda fick del av dagens överblivna limpor.

Förhållandet mellan min far och hans arbetsgivare kan betecknas som ett patriarkaliskt sådant.

Ödmjukhet från den anställda och ett visst översittari från arbetsgivaren erinrar jag mig väl.

M. 16461:6.

6.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

Efterhand som det fackliga organisationsarbetet fortskred förändrades attityderna på ömse håll. Far kände större frihet efterhand och hans personlighet utvecklades i takt därmed. Ett mera demokratiskt förhållande uppstod till synes. I sanningens namn understryker jag orden till synes.

Under de första åren av sitt äktenskap arbetade vår mor intensivt, därtill nödd och tvungen av de ekonomiska förhållandena. Hon stickade underkläder och strumpor till P. Nilssons Garn och Tricot-affär på Vestra Mårtensgatan. Trots ett uppoffrande och krävande arbete långt ut på kvällarna, då mor bokstavligen trillade i säng, var ersättningen ytterst ringa. Efterhand blev hon "sin egen", åtog sig liknande arbeten åt egna kunder. Om det gjorde ekonomin bättre torde kunna sättas i tvivelsmål. Jag minns mycket väl att mor sedermera ägnade sig åt städningsarbete på ett par biografier varigenom en ekonomisk lyftning sannolikt inträdde.

Efterhand som familjen blev större och behoven allt mera påtagliga, måste mor helt koncentrera sig på barnens och hemnets skötsel. Det torde ha varit i samband därmed som far startade en liten obetydlig verkstad i huset där vi bodde Trädgårdsgatan 8 - Korsgatan 11. Någon arbetsfördelning att nämna förekom nog inte då mor hade förvärvsarbete. Mors börda blev bara större och om än ej krafterna svek fick vi nogsamt erfara vad en utröttad mor betydde. När 5 - 6 ungar gallhojtar om söndagsmorgnarna, då de skulle ut på utfärd och ville ha stoppat strumpor eller sytt i knappar, tvättat halsen eller bad om tio öre till mjölk och brödsalkar i Folkets park, då fick mor heta stunder. Allt skulle ske i flygande fläng men mor gjorde helhjärtat sin arbetsinsats då kvällarna inte räckt till. Hon fick efteråt känslan av det stora lugnet när ungarna försvann. Visst var det oftast heta

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461: 7.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

prövningar mor fick genomlida och visst sviktade hon många gånger. Vi var nog lite till mans alltför svaga och hjälpkrävande, när vi borde ha kunnat hjälpa oss själva.

Någon försummelse av hemmet eller av barnen skedde nog inte, men uppenbart var hur en mor kunde tröttnas ut. Sällan bjöds på glädjande inslag i hemmet, därför att råd därtill saknades. Kolonien blev för oss som ett sommarställe för nutidsfolk. Där minns jag hur både mat och kaffe serverades i lusthuset av vildvin och hur ibland en hela konjak stod på bordet då någon släkting eller inbjuden var hos oss. Gubbarna gick gärna mellan varandra skolonier för att se hur det växte på marken men de hade nog allmänt den baktanken att det kunde vankas en snaps här och där.

Barnhem eller barnkrubba som fanns i närheten, kom aldrig ifråga för oss. Mor avvisade bestämt tanken därpå och föraktade alla former av social filantropi. Denna syn att en och var bör helt lita till egen kraft har sedermera slagit igenom hos syskonskaran. Mor hävdade ofta att då man har familj bör man sköta den och ej ägna sig åt arbete utom hemmet. Hon understödde likväl varmt dem som av nödtvång måste arbeta utom hemmet och lämna barnen ifrån sig under dagen. Det var en både stolt och human livssyn som strålade ut från vår mor. Frågan om fars syn på dessa saker kom lämnas därhän. Han diskuterade sällan familj- eller samhällsfrågor. Han ägnade sig helt åt sitt och för sin familj - det var livets mening för honom. Men när Branting en gång talade i Lund eller när någon annan av arbetarrörelsens store var här, då följde far med stora skaror av arbetare i nöden till folkmötet var det än anordnades. Vid hans hand leddes vi till arbetarrörelsen.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:8.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

Förvärvsarbete bland barnen: Det blev för vår del aldrig fråga om att arbeta under skollåren. Först efter skolgångens slut vidtog helt naturligt det livsnödvändiga arbetet. Vid 12 års ålder var skoltiden avslutad med folkskolan. I vår familj blev det aldrig fråga om studier. Sådant sattes aldrig i fråga. Min äldre broder fick dock tillfälle till violinundervisning. Min näst yngste broder hade god sångröst och tillhörde sedan barndomen sångkörers och fick tillfälle medverka i stora sångardagar på Stadion och konserthuset i Stockholm. Den yngste brodern fick taga realexamen och utbildade sig genast till folkskollärare. Det var han som kom på sladden som man säger och som avgudades av oss alla. Vi satsade alla hårt på hans utbildning och fann den naturlig och önskvärd. Men då hade tydligen tiderna blivit något annorlunda.

Min äldre broder fick i rik mån erfara vad arbetslöshet betydde. Han tillhörde den grupp som fick erfarenhet av de avskydda A.K.-lägren, nödhjälpsarbetena, som ofta födde så mycket ont. Lönnbränning och slagsmål voro ofta förekommande företeelser där. Småningom vann han dock arbete inom byggnadsbranschen och har älskat detta arbete. För egen del blev jag springpojke det första året efter slutad skolgång varefter jag vid fars hand en morgon fördes till en målareverkstad vid Skomakaregatan i Lund för att utbilda mig till målare. Jag erinrar mig att man i hemmet ofta upprepat detta att: "den pågen blir säkert målare". Vid O.E. Olssons verkstad vann jag utbildning som gesäll inom yrket och erhöll Hantverksföreningens diplom för utfört gesällarbete. Någon medalj erövrade jag ej. Det var först långt senare som jag efter frivilliga studier kom in på en helt annan levnadsbana.

Min äldsta syster Margareta född 1910 blev en liten hjälprea åt mor. Några mera kvalificer:

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:9.

9.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

rade sysslor tror jag ej hon fick utöver att passa de små syskonen, diska, städa, damma och kanske medverka i den enkla matlagningen. Dessutom måste skolläxorna läsas.

På Södra Esplanaden - alltid kallad "vallen" och i nuvarande kvarteret Krusbäret, låg Mattissons trädgård. Villa Apla var då enda granne i kvarteret åt Södra Esplanaden. Trädgården var fylld av fruktträd och bärbuskar, isynnerhet krusbärs, och där hade nödens ungar festliga stunder. Detta såväl när de plockade frukt till fru Mattisson som när de "plankade". Hägnaden mot Esplanaden bestod av grenar och läkt på vilka taggtråd spikats. Dessutom bestod den av en illa skött hagtornshäck.

I den trädgården tjänade vi våra första slantar, som bestod av mindre kopparmynt. I våra blusar hade vi alltid stulen frukt. Jag glömmer aldrig fru Mattissons allvarliga blickar när hon sa: "Har du knyckt äpple?" - "Tag genast fram dom så skall du få dom i en påse."

Så la hon dit några grabbnävar krusbär, några bergamotter och så sa hon: "Se här, ge detta till din mor och dina syskon, men knyck aldrig." - Det var med beundran för den gamla damen och med samvetets lugn, som jag lämnade hennes hus i Kastanjegatan.

Några pengar bar jag för min del inte hem men så rörde sig också förtjänsten endast om några korvören som användes till inköp av lakrits hos hökaren på hörnet eller till ett ark spratteltgubbar i Ester Jönssons pappershandel i hörnet av Stora Tvär- och Stora Södergatorna. "Gubbarna klistrades på kartong med vetemjölsklister, torkades, klipptes ut och sattes samman med snören. Ibland blev det meterhöga riddare eller tomtgubbar. Det sades om mig att jag visste ta betalt men att jag inte vågade sälja. Jag sände min syster som försäljare från hus till hus....

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt,
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Någon gång under skolåren i folkskolan, sökte jag efterapa en av mina kamrater som sålde dagstidningar. Jag blev kommissionäre för ett par veckotidningar och sprang omkring på "svalen" i småhusen i nöden och hemsökte även dem som bodde "finare" i bottenvåningen. Men lusten svalnade fort när jag erfor att de flesta saknade pengar för köp av veckotidningen. Sommartid stod det ofta en däven doft av upphettat gammalt trä på "svalarna", där det fattigaste fabriksarbetarefolket bodde. På vintrarna frös vattnet i spannarna på vinden och endast med intensiv eldning kunde man hålla frosten från matbordet. Fönstren voro oftast prydda med frostrosor...

Efter ett års tid som springpojke resp. flicka, fick vi anställningar som lärlingar eller butiksbitärden. Det var mor som tog hand om avlöningen, något annat var det inte fråga om. Vi fick behålla en femma i månaden och med den smorde åtminstone jag kråset med gamla bakelser från källarfönstret på Evas Kondis på Kattesund!

Som springpojke arbetade jag och mina syskon från 8 på morgonen till 6 om kvällen. Vi hade en timmes middagsrast. Min anställning var hos Evalds Larssons damkonfektion på Stora Södergatan 2. Föreståndarinnan Aurora Lökvist var sträng och uppfordrande och uppmärksammade noga min personliga hygien. Hon gav mig gåvor i form av fina tvålar, liljemjölkcreme och kammar. Min mor uppfattade gåvornas innebörd bättre än jag själv gjorde....

Hemma fick vi hjälpa far eller gamle husvärden Carl Larsson att sopa gård och gata. Stundom, när sommaren kom, växte det gräs mellan kullerstenarna på gatan, då tog vi en liten hacka och en margarinlåda på vilken pressats in en text i brunt: Zenits växt-margarin, satte oss på lådan och

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

hackade gräs. På lördagen sopades hela nöden. Man vattnade först med vattenkanna som gav stenarna en djupare färg och som i likhet med jorden tidigt om våren gav ifrån sig en varm doft. När den äldre ungdomen välklädd och fin samlades för besök i Folkets Park eller på Idrottsplatsen, "Platsen" kallad, då kände vi yngre där vi satt på trapporna till husen, att helgen smög över oss. Det blev tyst och stilla och senast klockan 8 skulle vi gå till sängs, när vi var i lägre skolåldern. Den regeln ändrades ej förrän vi blev betydligt äldre.

Det var många ungdomar i Nöden som tidigt började arbeta vid fabrik såsom hos Bindgarnet som Svenska Bidngarnsfabriken kallades, hos Borgs väverier, enkelt kallat Borgs, Armaturen, Carl Holmbergs eller på Klosters gjuteri på Trollebergsvägen. I vår familj dominerade en mycket kritisk syn på fabriksarbete. Mor brukade säga: Så länge vi kan försörja våra ungar och så länge jag bestämmer här i huset skall dom (ungarna) jagu inte bli fabriktaskor eller skitta snusmugrikar (uttytt: fabriksarbetare). Min morfar var frackskräddare först hos Fougstedts i Malmö och senare egen mästare i Kyrkheddinge medan min mormor kom från ett lantbrukarehem i Lilla Harrie. Hon var av rusthållaresläkt. Mor var nog tämligen stolt över sin härstamning men beklagade att min fars föräldrar haft det svårt som jordproletärer och senare som fabriksfolk i Skromberga.

Hur gick det då för de sex ungarna i familjen?

Malte, född 1904, blev byggnadsarbetare och fackföreningspamp. Han gifte sig, var barnlös och blev på äldre dar vaktmästare vid Lindebrgska skolan. Han tog en vinterkurs vid Birkagårdens folkhögskola 1930-31, deltog en vinter i en s.k. universitetscirkel inom ABF i nationalekonomi och hans bild

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:12.

12.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt
ningstörst porlade friskt. Den följde honom troget genom livet. Han greps liksom många av koopera-
tionen och tjänade staden i många år som kommunalman på olika poster.

Undertecknad var andra barn i ordningen. Förutom utbildning som målaregesäll, vilket yrke jag
älskade. Under åren 1922 till 1940 gav yrket mig en knepig bärgning. Tidigt kom jag med i fackligt
och politiskt arbete och förutom en mängd studiecirklar hos ABF, kurser och bildningskonferenser,
ur vilket allt jag sökte ösa samhällskunskaper, hamnade jag på Birkagårdens folkhögskola åren 1929-
1930 samt 1930-1931. Senare efter anmodan av rektor Gillis Hammar provade jag in vid folkskole-
seminariet i Lund men den "röda vinden" som fångat mig förde mig i debatt med lärarekollegiet. Jag
hamnade som förste suppleant 1931. Vid socialinstitutets tillkomst i Lund genomgick jag en kurs och
examinerades som socionom 1951. Redan 1940 kom jag i stadens tjänst som socialvårdare.

Margareta, det tredje barnet, född 1910 blev ogift och mors stöd sedan far gick bort 1950. Hon
arbetade i flera år hos Borgs, deltog i en strejk och var ovälkommen tillbaka. Då Epa öppnades i
Lund tog hon anställning där och är fortfarande kvar där år 1965. Även hon deltog i sin ungdom i det
politiska ungdomsarbetet men kopplade därefter av. Hon blev en mycket skicklig handarbeterska och
har försett unga anhöriga med verk från sina flitiga och skickliga händer.

Märta född 1913 gifte sig tidigt och fick två barn. Familjen splittrades senare och hon bor och
arbetar vid sjukhus i Trelleborg.

John född 1918 blev rörmokare, senare mätare i fackföreningen, gifte sig och har en son. Han är
sångare samt musiker och är något av liten pamp i sin fackförening.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:13

13.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Ake, familjens Benjamin, född 1921, tog realexamen och utbildade sig till folkskollärare och språklärare. Han var i många år medarbetare i olika tidningar och med en bred allmänbildning och utåtriktade läggning blev han en populär figur i Osby bl.a. Han gifte sig och fick tre barn. Hustrun var också lärare. Rsor, filmning och fotografering blev hans hobby.

Ingen av familjens barn hamnade således på fabrik. Det var mors vilja som riktade oss. Min far var en snäll man som gärna fann sig i rollen att stödja mors förslag.

BOSTADEN:

Vi bodde i fastigheten Trädgårdsgatan 8 eller littra 60 F, som det stod på en skylt i förstugan. Det var i kvarteret Gärdet n:r 8. Huset hade endast en våning, var beläget på hörntomten mot Korsgatan där huset hade numret 11. Bebyggelsen ägde rum år 1875 och byggherren var murgesällen J.L. Hedin. Gatufasaderorna voro av grågul tegel, numera spritsputsade och gråmålade. Skyltfönstren som helt förändrat fasaden tillkom 1925, efter ritning av byggnadskontrollanten A. Persson. Fastigheten gick i två händer innan staden förvärvade densamma för sanering.

Taket var belagt med pannor, gula men med åren svartnade. Fönster och dörrar voro rödmålade med vanligt engelskt rött och olja. När solen brände på den feta färgen, bildades luftblåsor däri och vi hade stort nöje av att riva sönder blåsorna, så att grundfärgen framkom i ytan!

I fasaden åt Trädgårdsgatan fanns på hörnet Carolina Petterssons speceri- och diversehandel. Där intill låg vårt enda rum år gatan. Köket låg åt gården. En liten förstuga med två garderober skilde

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:14.

14.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

vår lägenhet från världens, vilken hade två rum och kök, ett rum vettande åt gården samt ett åt gatan. Köket låg vägg i vägg med vårt åt gårdssidan och var mycket litet och illa utrustat som de flesta kök på den tiden.

Åt Korsgatan är fasaden ännu sig lik utom ifråga om butiksfönstret. Carolina var född Zickermann och hon bodde åt Korsgatan med sin dotter Nanna. I planket åt Korsgatan hade vi porten mellan gatuhuset och ett uthus av trä och tjärat. Trädgården längst åt väster hade gruvor, äpplen av ädla sorter, rosor, riddarsporrar och stormhattar samt en rundel av buxbom i vilken vackra blommor planterats. På gården och i gränsen mot fastigheten Trädgårdsgatan 6 låg ett uthus av korsvirke som ännu finns kvar. Här hade vi vedbodar, tvättstuga och "baljehus" samt två torvmullsdass. I det först nämnda uthuset fanns lager för butiken, en liten avdelning som var disponerad för verkstadsändamål samt en pissoar. Denna senare beredde oss pojkar mycken glädje. När renhållningsgubbarna tömde baljan av trä, fylldes den åter med brunaste torvmull. Jag och en kamrat Nisse, var alltid först i kuren när torströet låg fint och torrt. Där begick vi en väderleksrit. Vi pissade i kors för att det skulle bli vackert väder nästa dag. Om vi var i tävlingstagen brukade vi se vem av oss som kunde pissa högst. Om jag minns rätt tror jag vi som 8-9-åringar kunde pressa strålen upp emot två meter i höjden! Den som nådde taket ansågs den dagen vara en okränt mästare...

Om- och tillbyggnader ägde aldrig rum. Inte ens reparationer med undantag av tapetsering någon gång. Målningen i köket samt på fönster och dörrar var ingalunda av bästa beskaffenhet. Någon gång när fönstrens nedanstycken voro ruttna, sattes nya bitar i. Man "lusade" träet. Köksdörren åt går-

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

den bestod av grövre pärlad plank med ett "plankräta" på insidan som konstruktivt sammanhållande del. Gångjärnen voro primitiva. Vasken i köket var av svartjärn. Den stod på ett träställ. Vaskskåp kände vi ej till på den tiden. I köksgolvet fanns en meterstor lucka till en jordkällare i vilken låg stora stenbumlingar från husets tillkomst. Möss och råttor funnos tidvis.

Förutom här nämnda personer bodde i vindsvåningen "på svalen" en träskomakare Johnsson samt en änka med en dotter. Deras namn var Nathalia och Signe. Nathalia hade en svår höftskada och klumpfot som gjorde hennes gång synnerligen pendlande och troligen mycket besvärande. Hon snusade och hade enligt mitt sätt att se alltför stora näsborrar, som ibland var helt fyllda med snus. På ett gavelrum bodde något senare en änkefru Helander som hade flera vuxna barn. För dessa barn gick allt väl i livet. En av dem är majoritetsägare i Skofabriken Standard här i staden. Natalias Signe, ett storvuxet fruntimmer efter uppväxten, blev gift med en snickare Nilsson, sedermera vaktmästare på AF.

Vår hyra per månad kostade i många år 6 kronor. Troligen höjdes den väl någon gång men jag vågar ej bestämt uttala mig på den punkten. Vi flyttade 1923 av det skälet att far fått en mycket stor tvårummare i gårdshuset till Skandia-Teatern med adress Bankgatan 2. Här hade förut plåtslagaremästare Axel Wetterling bott. Vi var i stort behov av den ökade golvytan och vi kände till en början som om vi bodde i saluhall. Så stor var skillnaden i lägenhetsyta och volym.

Att vi sedan 1905 till 1923 kunnat bo under helt avita små och pressande förhållanden, får helt tillskrivas den utomordentliga grannsämjan i fastigheten. Vi kallade den åttioårige värden f.d. timmermannen och specerihandlanden för morfar. När vi betalade hyran bjöd "morfar" ofta på ett glas

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461:16.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt, Mäster Olofs väg 2, Lund.

Madeira och ett slags sockrad pepparkaka. Det var mums för barnamunnar. Nykterhetsfantaster skulle i dag ha ropat: frestare! år Larsson. Men han var en god man som vakade över de boendes trevnad och såg till att obehöriga ungar hölls på avstånd från gården.

Vi hade bara ett litet rum och ett än mindre kök. Något finrum hade vi ej. Vi fick lära oss att en bostad skall man leva i och inte ha till utställningslokal. Och så har barnen levt när de blev sina egna.

I familjen var vi så många att vi måste sova i både rum och kök. Det arbete som mor utförde kom mm till i köket, vid stickmaskinen som stod mellan vasken och köksspisen. Det hände att far vintertid reparerade primuskök på köksbordet med tidningar som underlägg. Jag upprättar en särskild skiss som visar bostadens och husets planläggning.

Det kan inte sägas att mina föräldrar var nöjda med bostaden på Trädgårdsgatan men de fann sig saktmodigt i rådande förhållanden. Jag tror knappast att de hyste drömmar om en bättre tingens ordning när de under alla "flyttedagar" såg mängder av flyttelass i Nöden. Ibland tedde det sig som om alla flyttade på en gång. Hästvagnar och dragkärror fyllde gatorna. Ibland flyttade man inom samma fastighet, ibland tvärs över gatan. Det hände att man efter ett år flyttade tillbaka till den första bostaden. Det hände att man hamnade i en sämre bostad än man förut haft. Det var som ett lotteri med många nitar. Var fanns i Nöden "bättre" bostäder? Redan under 15- och 20-talet var det mesta bofällig. Husen var uppenbarligen uppförda på spekulation för dem som inflyttade från lansbygden och som byggede förhoppningar om framtiden på föreställningar om den uppväxande industrins lyckobringande för-
 Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:17.

17.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt
 måga.

Ordet Nöden är ingen konstruktion utan ett spontant framsprunget begrepp ur de då rådande sociala förhållandena. I all synnerhet bostadsförhållandena. Det var en ganska enhetlig miljö med sammanhållning och tillfälliga uppblussande stridigheter mellan gubbar och käringar. Befolkningen var en genuin arbetarebefolkning men likväl kunde man särskilda vissa familjer som mera än andra slog vakt om sin integritet och då ansågs vara finare. Där bodde alkoholister och kriminella om än i försvinnande minoritet gudskelov. Vissa äldre män och judar voro gårdfarihandlande. De voro borta tid efter annan och återkommo före helgerna då de ökade på sitt lager.

BOSTADSINREDNINGEN:

I köket stod en träsoffa som var utdragbar och användes som sängställe för två eller tre mindre bar. På dagen användes den som sittsoffa vid måltiderna som alltid ävåts i köket. Så också vid läsläsning. Några pinnstolar - år 1965 efterfrågade av barnen som stilsaker från seklets början - med avtryck i ovanstyckets baksida efter vingan = vindan, som mor använde då hon spolade garnet till sin stickmaskin. Till inredningen hörde också ett par höga träpallar. Vask, stickmaskin och köksspisen - det var hela köksinredningen förutom ett matskåp som stod i ett hörn. Mot gården vette ett halvt fönster och andra hälften tillhörde världens kök. Framför vasken endast ett skynke som löpte på en ståltråd. Golvet under vasken murknade lätt därför att läckor ständigt fanns där vattnet trängde fram.

I rummet vid bäddags: en imperialsäng utdragen och bäddad, en skinnklädd soffa av tidssnitt med hög rygg och svavvat krimkrams i snickeriet. En finmöbel troligen - en representationssak för arbetsfolk. En byrå med sex lådor och ådrad i valnötsrot och med tredjeklassens beslag av vanligt

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt
snitt föreställande gapande lejonhuvuden. Sådana förekom allmänt från seklets början fram till 20-talets slut. Förmodligen en jugendinspirerad skapelse av beslagsfabrikanterna. Ett "divanbord" med profilerad och polerad skiva i valnöt och med kraftig sarg och lika kraftiga svarvade ben och underrede. Bordet stod på trissor. Stolarna voro lätta med svarvade pinnar samt formpressad sits utstyrd med jugendsjöjungfrur på sitsen som avtecknade sig i ändan på den som satte sig på sitsen. En barnsäng. Om kvällarna togs in en s.k. harmonika från garderoben och i den nedbäddades någon av oss ynglingar.

På golvet av vita obehandlade bräder låg trasmattor. Golvet knäskurades en gång i veckan med såp och ju vitare det stod, dess finare ansågs det vara. Det uppstod en formlig tävling mellan Nödens fruar om vem som hade det finaste golvet. En ambition så god som någon.

Golvet i uthusdasset sandades en gång i veckan och vid högtiderna lades hugget ene därpå. Vid begravningar enades gatan utanför sorgehuset. Sandning eller eneklädsel förekom i övrigt aldrig.

På väggarnas gobelängtapeter av billigaste men allmännaste slag hängde stora porträtt av far och mor. Det var kolteckningar av fin valör utförda av en enarmad tecknare i Malmö vid namn Engström. Porträtten som tecknats efter fotografier voro naturalistiska mästestycken och när jag hörde att konstnären betingat sig femton kronor styck, så förstår jag varför han svält - ty det gjorde han.

Förutom diverse små tavlor av enklaste slag, fotografier från föräldrarnas hem eller anhöriga, hade vi från Försäkringsaktiebolaget De Förenade en minnestavla med porträtt av far. Han deltog i en rekordanskaffning 1915 och efter en hedersam insats tilldelades han tavlan som ville erinra om

Ifyll endast ovanstående uppgifter! företagets betydelse!

M.16461:19.

19.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Vidare hade vi en liten förstoring av en grupp skånska husarer där far som ung man stod i en s.k. skelettuniform och med en väldig sabel. Efter ~~många~~ första världskriget lät vi förstora ett par porträtt av min fars föräldrar som inramade sattes på väggen högt upp under taket. Mellan de båda fönstren i rummet hade vi en stor väggspegel med underrede och låda. Glaset var ej slipat, vilket vi kunde se i andra hem. Men den hade en väldig krona av kram som var så vanligt under den hemska ungdomsperioden. På ena väggen en stor väggklocka, ännu i bruk hos min mor. Den var av märket Ljunghar Trasmattorna voro på modet och arbetarkvinnor stodo i kö hos en gumma som åtog sig väva sådana. En vävstol var en tämligen sällsynt sak i Nöden.

När golven skurades veko fruntimren upp sina kjolar som släpade på golvet. Franssen fästes upp mot midjan och man satte istället på sig ett förkläde av säckväv eller vanligt tyg. Jag erinrar mig tydligt hur kvinnorna berättade för varandra hur de slet med golven vid skurningen så att "det knagade i ryggbastet".

Möbleringen hos andra var snarlik vår men som barn tyckte jag att andra hade trevliga saker som mina föräldrar vägrade att skaffa. Så t.ex. små koppar med tänkespråk, änglar eller hundar av tyskt porslin uppställda på någon hylla och pynt av annat slag. På väggarna hade folk ofta bonader med granna ordspråk. - Jag frågade ibland mor varför inte vi kunde ha bonader. Då svarade hon: "Kan Ni inte vara snälla mot varandra utan ordspråk och lasar på väggarna, så blir Ni inte bättre med dem." Ibland fick jag repliken: "Nä, här i huset tänker vi själva!" Gällde frågan glöttter och kram kom svaret: "Här är jagu skit nock att hålla ordning på."

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Några särskilt fina möbler hade vi nog inte i mitt hem. Mina begrepp om vad som var fint hade inte klarnat i barndomshemmet. Som äldre går man underligt nog gärna tillbaka till de enkla prylarna och frågar: var tog de vägen? Visst gladdes vi åt söndagskaffedukningen på divanbordet då mors fina dukar med engelskt broderi togs fram. Då luktade det rent och luftat i bostaden sedan golven skurats med såpa och vårt gammaldags kaffe "av det bästa" kots och serverats. När mor tog på sitt vita och stärkade sköterskeförkläde då stod det stämning av söndag och rent fint hem. Mor hade uppsatt krusigt hår efter sin far. Hon var mörk och smärt. Hon var en bestämd kvinna med lika bestämd men oftast glad blick som dock ofta kunde skjuta blixtar mot oss, när vi förgått oss på något sätt.

Vårt bohag var med säkerhet förvärvat som använda möbler, möjligen inköpt på auktion. Troligen var divanbordet, spegeln och rumsstolarna nya vid bosättningen. De begränsade ekonomiska möjligheterna framtvingade troligen köp av begagnade föremål. En midre bokhylla tillverkade far av trådrullar som fyra pelare på vilka tre hyllor fogades samman. Genom rullarna löpte ett rundjärn vars nedra ände nitades och övre fick formen av en ögla i vilken hyllan hängdes. I andra arbetarehem fann jag både bättre och sämre möbler än vi själva hade. Många hem voro verkligt powertrusade och särskilt gällde detta sådana familjer där fadern hade arbete på landet men familjen bodde i Nöden.

Många gifta personer hade knappast fått någon uppfostran att vårda sin egendom och därför fanns åtskilliga hem som bar syn för sägen. Familjer som med flit ägnade sig åt sina hem, putsade och städade, ansågs otvivelaktigt för lite finare eller mera än andra.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461: 21.

21.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

SÄNGUTRUSTNINGEN: bestod av madrass på träbotten, underdyna av gåsafjär, huvudkudde under lakanet, lika bred som bädden och av randigt tyg, under- och ovanlakan, vanliga kuddar med örngott med virka de spetsar liksom på lakan, filt och sticktäck. När sängen var uppbäddad hade den ett vitt stickat "paradtäck" med motiv och stora noppor. Jag vet att en fint uppbäddad säng eller en väl bäddad sådan uppfattades som en verklig prydnad. Det var också före tjugotalet, efter vad jag minns, rätt sällsynt med s.k. god bäddkultur i många hem. I vår kökssoffa som bäddades om kvällarna, luftades sängkläderna noga på morgonen och lades tillrätta under locket till kvällen. Sängkläderna från harmonikan bäddades upp i imperialsängen, som blev ganska hög.

UPPVÄRMNING: Rummet uppvärmdes med en liten spis kallad mitraljös, i min barndom ansluten till en vit kakelugn, senare när denna revs, direkt till skorstenen. Vi eldade med koks eller kol. De kol från biografen som kastades som stumpar tillvaratog far. Det var hårdpressade ting som gav en förskräcklig värme. Trälådor från affärer eller köpta s.k. bakar användes som "upptänne"

Köksspisens var fyrkantig och vilade på låga tegelmurar men senare när dessa revs bort, på ben som åtföljde en nysspis. Jag vill minnas det stod Norrahammar på fronten. Ovanpå var tre hål med ringar för kokning och det fanns ugn för bakning.

BELYSNINGEN. Vi hade fotogen under min tidigare barndom, under kriget karbidlampor som far byggde. Jag fick då och då köpa 14-linjers glas till fotogenlampan och fotogen på en plåtkanna för ändamålet. Under första världskriget när oceangående fartyg sänktes av tyskarna, uppstod brist på fotogen. Även på livsmedel. Då tillkom karbidlyktorna som gav ett intensivt sken men luktade rätt illa vid påfyllning av vatten.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461:22.

2 2.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

De var också explosionsfarliga. Min far började med de då sedvanliga cykellyktorna men övergick efterhand till andra typer av lyktor. Han lekte själv med konstruktioner av olika slag. Visst förekom ofta vaxljus i Nöden, men då låg gatorna försänkta i djupare mörker än vanligt. År 1918 restes stolpar för el-ledningar i Nöden. Far monterade själv in elljus i vårt hus och vi torde ha varit bland de första som välsignades med det nya ljuset. Jag vet att mor gjorde allt för att hålla ljuset biltligt. Vi fick blott svaga lampor och läxorna måste läsas vid bordslampan som spred ett milt men svagt sken över böckerna. För barnens del skulle det släckas klockan nio på kvällen och då brukade föräldrarna sätta sig något avskärmat i köket.

Vi var fattiga, bodde trångt, levde lyckligt med varandra, var nöjda med tillvaron och väntade inga revolutioner. Först med arbetarpropagandan från fackligt och politiskt håll började medvetandet om framtiden vakna och sinnena tändes.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Torna Härad Berättarens yrke: avdelningschef socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund

Upptecknare: Einar Brandt
 MAT, DRYCK, HUSGERÅD OCH MÅLTISSEDER

Att potatis var huvudingrediens i kosten är säkert. Stekt fläsk och löksås, kokt sill, kokt kolja, kokt torsk, stekt sill, stuvade potatis, stekta potatis, pytt i panna, biff, köttbullar, kallops, grisfötter, pannkakor, plättar, pösmunkar som allmänt kallades "fesmunkar", äggkaka - äggakaga. Ibland välling eller havregröt till moronmål men huvudsakligen kaffe med smörgås. Eftermiddagskaffe och kvällsmat. Regelbundenhet förekom väl ej men ärter kunde serveras på torsdagar. Bruna bönor var en älskad rätt. Mjök eller svagdricka förekom till alla måltider. Hästkött och inälvsmat kan jag ej minnas att det förekom med undantag för lever som var mycket omtyckt. Motvilja mot inälvsmat eller hästkött förekom ej därför att vi inte visste något om sådant. Kanske detta grundade sig på motvilja som aldrig framhövdes på något sätt. Efter första världskriget ryktades att makrill åt upp soldater som drucknat men vi åt makrill med god aptit. Ålen var alltid för dyr. Någon gång smakade vi sådan. Den koktes in och serverades kall. Sallad och spenat från kolonien liksom morätter, rabarber, skärbönor. Efter andra världskriget kom tomaterna i bruk och de smakade vedervärdiga första gången men när salt och peppar användes blevo de mottagna som läckerhet. Sydfrukter var väl rätt okända på den tiden om än druvor förekom då vi var sjuka. Färsckvaror såsom grönsaker köptes på torget eller i saluhallen om vi ej hade sådana i kolonien. Andra varor köptes i speceriaffären i huset utom kött och fläsk som handlades hos charkuterihandlanden. Färdiglagad mat förekom såvitt jag vet aldrig. Mor bakade hemma i huvudsak vetebröd och småbröd till julen. Öl och dricka köptes hos bryggaren. Slakt förekom ej då vi ej ägde andra djur än kaniner under första världskriget. Endast för eget bruk. Vi

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:24.

24.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

hade djuren hos grannen, polis Lemos Karlsson. De utfordrades med grönt som vi plockade och ibland fick de skummjolk istället för vatten. Vi pojkar skötte djuren som uppgick till ett tjugotal. Vi hade koloni och vi odlade främst potatis, bruna bönor, skärbönor, rabarber och morötter, dessutom blommor. Läget har förut beskrivits. Troligen anskaffades denna vid krigsutbrottet då avspärrning av viktiga livsmedel ägde rum och det blev en utbredd folkrörelse att själv odla sin koloni. Stekning eller kokning? Det växlade men fisk koktes mera än den stektes. Hushållsredskapen var enkla såsom knivar gafflar och skedar. Till beredning förskärarekniv, slevar, köttkvarn, rivjärn, kötttyxa, senapslod, strykjärn av järn med lod uti, betsmän att väga med och kaffekvarn av trevlig åldrig modell. Kryddor krossades med senapslodet på papper eller i ett lerkärl av typen karott. Lingon konserverades varje år, salt sill lades in i spannar, ägg köptes efter behov tidigare men efterhand lades sådana i vattenglas. Fläsk och kött lagrades aldrig i den meningen att det skulle räcka längre tid. Det var nog mest ur hand i mund. Födan förvarades i källaren under köksgolvet, där var kallt men där fanns ohyra. Vinterförråd lades i stuka när det gällde potatis eller rabbor. Hemma hade vi aldrig mera än en säck full av dylik föda. Normalt svalt ej familjen men under första världskriget var situationen mera än prekär. Mor har aldrig tröttnat på att tala om svårigheterna för henne att anskaffa föda till familjen. Vad gäller bränsle tog vi tillvara allt som var brännbart, tomma lådor av trä eller papp, tidningar, bakar av furu, koks eller kol, antracit, torv eller vad helst som kunde rotas samman under kriget. Vi samlade oss gärna i köket där vi hade riktigt varmt medan rummet ibland var kallt.

På morgonen hade vi kaffe och kallade det så. Sedan var det middag, så eftermiddagskaffe och sist kvällsmat.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461:25

25.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Klockan halv åtta kaffe, 12 middag, 5 kaffe och 7 på kvällen kvällsmat. Ibland var kvällsmaten endas smörgås och mjölk eller under krigsåren "drickasua" som vi lärt av andra. Det var kokt svagdricka med bitar av grovt bröd uti. Det smakade gott men näringsvärdet har vi svårt att yttra oss om. Vissa arbetsdagar förekom "sua" som middag också när inte något annat stod till buds. Vi hade ibland grön-saltat amerikanskt fläsk, oerhört fett och dallrande - det kunde inte barnen äta om vi än fick lära oss ösa på mängder av senap. Vi åt i allmänhet alla på en gång men när vi växte till blev det si och så med den saken. Det vållade oss bannor. Torrskaffning på arbetsplatsen förekom och det var alltid smörgås med pålägg av något slag. När tiderna blev bättre älskade jag själv stekt sill på smörgåsen eller stekt ägg. Fri mat förekom ej i arbetet. Vi åt i allmänhet i köket men om söndagarna ibland i rummet. Vid högtider satt vi alltid i rummet. Stolar flyttades mellan rum och kök alltefter behovet. Ordningen vid bordet var fixerad genom ålder och vana. Ingen tilläts stå och äta. Pratet flöt ständigt under måltiden men det hände att föräldrarna när snakket blev för livligt sade ifrån: låt maten täppa munnen! Linneduk förekom endast söndagar och vid högtider, annars vaxduk. Denna kom efter vad jag minns före världskriget men det hände också att vi hade kulörta dukar vid måltider. Uppläggsfaten var av porslin men vi hade ett stor lerfat. Tallrikar av porslin liksom annat dylikt hushusråd. Vi förvarade allt detta i ett primitivt träskåp i hörn av köket. Det var nog 190 cm högt och 120 meter brett samt 40 cm djupt. Det hade två dörrar framför hela framsidan. Finpporslin och bestick hade vi inte. Först senare anskaffade mor en rik utrustning av allt vad hemmet behövde men då började barnen bli stora och bidrog till hemmets ekonomi. Allt var inköpt. Bjudningar med mat förekom ej, endast då släktingar kom på besök.

Vanstående uppgifter!

M. 16461: 26.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Vi dukade då i rummet på linneduk och med det bästa huset förmådde. Nytt porslin tillkom efterhand som det gamla gick sin väg. Vi bjöd i allmänhet på stek eller kokt höna, det var nog rätt vanligt bland oss på den tiden. Det var en stor uppooffring därför att kosten var dyr för våra resurser. Grannar bjöd varandra enkelt på kaffe men om söndagsmorgnarna när gubbarna besökte varandra och berättade historier ur arbetslivet och de skröt då oftast om hur karska de vågade vara mot arbetsgivaren eller basen - önskedrömmar bara - då bjöds kaffe på vit duk och en kognaksflaska kom fram och gubbarna rökte cigarcigarretter. För oss barn luktade fest i huset men mor var ofta förbaskad över de oväntade besöken, hon hade så mycket annat att bestyra. Både hembakat och köpebröd förekom. Öl och sprit förekom sällan och aldrig vin. Sådant förstod jag var lyx trots att det sägs att priserna voro låga. Visst förekom det någon gång, men långt ifrån ofta. Det var Eau de Vie och pilsner. Fester i verklig mening hade vi aldrig.

Att kostens art och riklighet berodde av tillgångarna i hemmet säger sig själv. Nog minns jag hur mor berättat om den beklämning som då och då grep henne, hur hon skulle få mat till barnen. Det var således ett fattigt hem med ekonomiska bekymmer. Och så var det hos oss alla som bodde i Nöden vid dennatidpunkt. Lönerna voro låga och matpriserna i förhållande därtill men likväl dyra nog. Om jag minns rätt var maten omväxlande om viss upprepning ändå ägde rum. Vi hade ofta soppor som koktes i en stor gryta så att det räckte för två till tre dagar. Visst hände det att soppan även förekom som kvällsmat när något annat ej stod till buds. Efter en dags intensivt lekande smakade det inte alls illa om soppan förekom aldrig så ofta.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461:27.

27.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

^Bruna bönor med fläsk eller korv, fläsket utan särskild kötträdning som nuförtiden. Fläsket var fett och skars i tjocka skivor liksom vid andra rätter. Jag minns från första världskrigets dagar då det salubjöds grönsaltat amerikanskt fläsk. Det var 10-12 cm tjockt räknat från svålen och när det låg på stekfatet såg det både levande och glittrande ut. Det var helt fritt från kött.

Sill och potatis med gräslök och sur grädde eller helt enkelt mjölk till doppa eller som en pojke kallade det: dippa!, grovt bröd och svagdricka hör det till matordningen åtminstone en gång i veckan. Det förekom alltid grovt bröd till maten liksom svagdricka och eller mjölk. "Drickablandning" var omtyckt - blandning av mjölk och svagdricka.

Under första världskriget när maten allvarligt tröt minns jag hur jag fick åka på fars cykel med honom ut till landet för att söka få köpa en bit fläsk och lite potatis "till glyttarna" som mor sa. Vi kom tomhänta hem och det var en ledsen mor som tog emot oss. Vi lärde oss därhemma att på ett skojigt sätt leka oss mätta. Vi lade råa potatis på spisen där vi fick passa dem tills de var stekta. Vi saltade utanpå skalet. Vi skalade och satte i oss potatisen och så led det snart mot sängdags och vi somnade in med potatismättnad i magen.

En efterrätt som vi efteråt förstod tillkom i brist på bättre, var drickasua, ett gammaldags uttryck för kokt svagdricka i vilket brödtärningar eller smulat bröd lagts. Det var rätt gott och fyllde nog alltid någon vettig funktion....

Stekt fläsk och potatis förekom då och då när tillgången fanns. På sommaren vankades rabarberkräm,

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461: 28.

28.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

krusbärskräm, skärböner, och liksom på vintern potatismos kallar pantofflegröd med sipar i en holla. Man gjorde en fördjupning i mosets topp, hällde i sirap och började äta. Kokkorv var förekommande i synnerhet till rotmos eller som vi kallade rätten "rabbemos". Under kriget hade vi bröder kaniner och duvor hos grannen polis Karlsson. Det gav ett tillskott till familjens kost. Vi knyckte ibland ärter eller klöver från någon lantbrukare på Malmövägen men i toppen på säcken lade vi alltid lite "svinamilor" om polis tilläventyrs skulle titta vad vi hade i säcken. På hösten plockade vi ärter på fälten sedan skörden bärgats. Vi plockade också korn. Av de små mängder vi samlade in rostade morersättningskaffe, eftersom inga kaffeböner fanns att tillgå tidvis. När kriget tog slut och riktigt kaffe kom tillbaka uppfattade vi det som fest, isynnerhet om mor bjöd på kakor och ibland de härliga platta korinterna.

Stuvad potatis förekom ofta. Stuvade morötter och stuvade skärböner. Vi ägde en kolonilott på området mellan Stora Södergatan och Premnegatan längs Södra Esplanaden upp mot Rönnströmska skolan. Härifrån bärgades en liten välbehövlig skörd till hösten och vintern.

Vi hade vid olika tillfällen hjälpt en morbror så att han fick de lån han behövde till ett eget hem i Odarslöv. När tiderna var hårda för oss bad mor mig en gång köra dit på cykel och försöka köpa lite fläsk av honom. Han visade mig saltat fläsk och rökt fläsk i sin visthusbod och källare. Jag kan än i dag känna att mina ögon blev varma inför vad jag såg - det var något av all världens härlighet. Jag kunde aldrig framsäga mitt ärende utan tänkte att morbror skulle förstå vad saken gällde. Som hälsning fick jag: "här är min själ ingen brist!" - Även den gången kom jag tomhänt tillbaka.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461: 29.

29.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

I våra försök att tjäna lite pengar på somrarna när skolorna var stängda, hjälpte vi adjunkten Iljen i hans företag att plocka lindblommor på Södra ^Lsplanaden. De flesta av Nödens pågar höll till i träden, som staden givit lov att rensa från blommor. Iljen köpte en säck lindblommor för en spottstyver och av blommorna blev efterhand té som såldes på allmänna marknaden. Om det blev någon tjänst för Iljen vet jag inte. För hans barnslavar blev det emellertid ingen....

S K O B O A.

Vad innebär begreppet skoboa? Det betonades på sista stavelsen. Skogsbor kanske? Fattigt folk i skogsbygden? Jag vet inte. Vi barn fick många kvällar en brödiskiva och en liten fläskskiva. Smör saknades eller förekom inte. Det gällde säkerligen att lura ungarna bli mätta utan smör till smörgåsen. Vi skar brödiskivan i strimlor först, sedan också på tvären så att små brödkuber bildades. Så gjorde vi också med fläskskivan. Därefter placerades en fläsktärning på en brödtärning och skobon var färdig att ätas. Det blev en rolig lek och ibland knyckte vi ifrån varandra och det blev ett liv utan lika vid borde. Vi åt direkt på vaxduken.

Regelbunden mathållning med bestämda rätter vissa veckodagar tror jag knappast förekom hos oss. Minst en dag i veckan åt vi sill, stekt, kokt eller som rullad á la doub. Någon gång förekom kåldolmar, bruna bönor och ärtor oftare. Mjölk och kaffe var regelbundna ingredienser i hushållet under normala tider. Hästkött förekom ibland men det var nog av utslitna åkarkamrar ty köttet var segt och inte alls omtyckt. Det ansågs nog inte för fint att äta hästkött. Jag känner ej anledningen. Lever-rätter förekom och var mycket omtyckta, däremot aldrig inälvsmat. Det tror jag berodde på min mors fostran i sitt barndomshem. Troligen togs inälvsmat med till efter slakt vid korvframställning.

M. 16461:30.

30

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Torna Berättarens yrke: Avd. chef socialbyrå Lund
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2,
 Uppteckningsår: 1965. Född år 1908 i Lund

Upptecknare: Einar Brandt

Kläder: Våra vardagskläder voro av enklaste slag. Far hade en sliten kostym och mor dito blus och kjol som räckte till marken. Kjolen var vid och nedtill försedd med borstliknande kant som form-
 ligen sopade gatan där hon skred fram. Det brukades hemstickade strumpor som mor själv stickade på
 stickmaskin. Fars skjorta var försedd med linning som knäpptes fram med en vanlig linneknapp. Han
 kunde sätta i "framknapp" och ett löst förhäng av tyg som mor sytt. Det hade för övrigt vi pojkar
 också när vi kom i lära. Kragen användes blott när vi var fina. Hel skjorta med tillhörande krage
 hade vi inte förrän in på 20-talet. Jag minns att det tillverkades först en krage till skjortan som
 var av något slags gummi. Den kunde tvättas och blev som ren alldeles blank. Den var mycket van-
 lig bland folk på den tiden. Sedermera kom det en papperskrage som bara skulle kastas efter använd-
 ningen. Den gick en tid men försvann fort. Jag vet att köparen likväl ville tvätta kragen för att
 ha den länge, men den blev blåsig och hållningslös. För egen del fick jag som barn avlagda kläder
 från s.k. herrskapsbarn. Jag trivdes utmärkt i dem, de voro sportbetonade och av prima kvalitet.
 Annars fick vi köpa färdiga kläder men eftersom min morfar var fin skräddare sydde han det mesta
 åt oss som vuxna. Mor fick givetvis köpa sina kläder men det var nog ytterst sällan som det blev
 fråga om förnyelse under min barndom.

Högtidskläderna - hade vi sådana? Far hade en gammal svart bon-jour som började gå i grönt. Den
 använde han vid begravningar om sådana inträffade nån gång. Annars var det mest vanligt med en blå
 cheviotskostym och krage med slips. Mor klädde sig om jag minns rätt i vit blus med nåt som hette
 chemisett eller ryssj med vacker brosch. En guldlänk som försvann plötsligt en gång.
 Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Begagnade kläder köptes aldrig. Jag vet däremot att av gammalt blev nytt. Vi slet på kläderna i 2 generationer kan man säga. Att sömmerska användes minns jag ty hon kom hem och sydde. Vi hade en Singer symaskin. Sömmerskan kunde stanna flera dagar då hon även skulle sy till flickorna. Hon fick då kosten i familjen. Mor kunde sy till pojkarna såsom byxor och blusar men när vi blev något större gick vi till en sömmerska fröken Andersson på Stora Tvärgatan. När vi pojkar blev större och skulle ha kostymer sydde morfar och han bodde i Kyrkheddinge. Då han gick ur tiden sydde skräddare i Lund åt oss. Att vi ej köpte färdigt berodde väl på påverkan av mor som fostrats i ett skräddarehem och morfar hade varit frackskräddare hos Fougstedts i Malmö och under sin ungdom hos en fin firma i Köpenhamn sades det.

De avlagda kläder som jag fick kom från trafikchefen Otto Dunérs familj, med vars pojkar jag brukade leka i början av 20-talet på Skandiagården.

När lumphandlarna i Nöden kom hem med stora säckar fyllda av inköpt lump, brukade säckarna tömmas för att innehållet skulle granskas av juden och hans familj. Då brukade det gå festligt tillväga när fabriksarbetande fruar och fröknar ringlade in på gården till juden för att titta. De sökte och funno ibland ett eller annat plagg, som de köpte för några snusören och så kunde de se riktigt fina ut en lång tid. Juden ~~månden~~ gjorde på det sättet en kanske rätt god affär. Det var absolut inte tillrådligt för oss att göra gårdsbesök för att titta på lump, det skulle familjens överhuvuden aldrig tillåta. Jag vet vidare att kärringarna emellan i Nöden snackades det om att om din tös skall ha en ny klänning så kan väl jag få den gamla så kan jag syn om den till någon av mina ^{Ifyll endast ovanstående uppgifter!}ungar. Det snacket var vanligt.

M.16461:32.

32.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Slutligen hände det att mors hjärta klappade för någon smutsig slitvarg i Nöden som antingen gick med slitna byxor eller kanske rentav med ändan bar som man sade. Då fick jag eller min äldre bror avstå något som vi kunde avvara och utan att tala med ungens mor sydde mor om ett par byxor till passformen var acceptabel och så fick ungen springa hem med det nya. Då kom en tacksam fattig mor hem för att tacka och då brukade det bli en kopp kaffe i köket. Så minns jag att livet pendlade mellan känslan av fattigdom och tvång att hjälpa andra. Detta ter sig så mycket märkvärdigare som mor föraktade social filantropi. Då hon själv hjälpte en behövande tedde sig hjälpen annorlunda. Det kanske stod för henne att det var saligare att giva än att taga....

Vi hade skor till söndags men tofflor eller som jag för min del träskor till vardags. Hela sommaren användes aldrig skor åtminstone av barnen. Då gick vi "på platt", d.v.s. utan strumpor eller skor. Det gjorde alla ungar och halvvuxna i Nöden under min uppväxt. Det var också många fabriksarbetade som gick "på platt" till fabriken eller i bästa i tofflor utan strumpor. Varför jag var annorlunda än kamraterna och ville ha träskor, den vanliga spetsiga typen med skinnöverklädnad över vristen vet jag inte men föräldrarna måste ge efter och träskomakare Johnsson som bodde på svalen gjorde träskorna åt mig. Jag var väl då cirka fem år gammal och mor hade stickat en röd tomtedräkt åt mig med röd toppaluva. Så klädd och med en brunstickad kass över ena axeln gick jag med kaffe till far på Centralbiografen och gjorde med klapprande steg entré i lokalen. Vaktmästaren Andersson talade sedermera ofta om vilket uppseende det väckte bland publiken när jag trängde mig in i en bän på första plats så klädd. Mina systrars kläder voro inte vackra. Jag har sett på gamla fotografier

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:33.

33.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

att deras klädedräkt bestod av grejor som tillhört andra. Vem vet jag inte. Man behövde aldrig tänka på sitt yttre i Nöden därför att det fanns så många andra som var sämre klädda.

Det var vanligt med kängor på vintern som snärades upp på smalbenen. Flickornas åtminstone. Toffelkängorna slog igenom och åtskilliga kängskaft lämnades till toffelmakaren som lade under träbottnar. Under folkskoleåren språkade nästan allagrabbar i toffelkängor. Lågskor tror jag ej var kända på den tiden, det var väl en modenyck som kom långt senare. Alla skor var svarta. Våra strumpor var långa och knäpptes genom strumpeband i det s.k. underlivet som bars som underplagg och knäpptes på ryggen. Jag fick även avlagda skor - jag minns det väl. Mina lekkamrater som hade det bättre ställt än vi kom med glädje och överlämnade paket från sin mor. Jag var rentav viktig i deras avlagda kläder.

Ibland sulades skor i hemmet på ett något primitivt sätt av far. Men det gick att slita på sulorna som far tillverkade av förbrukade remskivor som han anskaffade vid någon verkstad. Något fint arbete var det inte fråga om blott det blev slitstarkt. Under kriget användes mycket skoskyddare av järn som köptes i järnboden. Pojkarna isynnerhet tyckte om detta eftersom de kunde slå gnistor mot gatstenarna med skoskyddarna. Och så lät det så kul när man gick. Ju tätare skyddarna satt dess mera militärt lät det. Många hade zinkor i klackarna, dock aldrig vi. Och gula militärknappar av mässing i livremmen var rätt vanligt bland nödens ungdomar som fick knapparna av värnpliktiga. Vid slagsmål kom ofta sådana tillhyggen till användning.... Mest gick sulningsarbetet till skomakaren.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:34

34.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Huvudbonader: Far hade tidigt ett slags hög vegamössa, men mest använde han mjuk hatt. Vit skärmmössa på sommaren minns jag väl. Mor hade något slags stråhatt med grönsaker på, eller körsbär eller blom-
 mor eller som hon själv sa: besättning. Vi pojkar hade skärmmössor och flickorna hade panamahattar
 på sommaren och något slags bahytter på vintern. När de kom upp i konfirmationsåldern härskade världens
 fulaste hatt- och klädesmod. Det framgår av bilder. Kubben kom aldrig in i vår familj. Jag vet
 ej varför. Schaletten figurerade mycket länge och då såg man aldrig några hattar. Jag skulle tro
 att schaletten definitivt kom ur bruk efter första världskriget och när gränserna öppnades och in-
 formationskällorna utifrån åter började bli levande och rika, kom hattarna till damerna. Veckotid-
 ningarna isynnerhet gav upplysningar om modet. På biograferna visades modet i "jorunalen" som föref
 gick aftonens huvudprogram.

Yrkesdräkter: var då som nu brukligt i visaa fack som sköterskans, målarens, snickarens, murarens
 Eljest tror jag inte yrkesdräkter i det civila förekom. På kvällarna när Nödens manfolk samlades på
 trapporna eller i gathörnen eller på gårdarna för samtal var det vanligt att man lagt kavajen och
 samlades i bara skjortärmarna. På vintern förekom knappast rockar. Det var nog rätt få som kunde
 skyla sig i rock när kölden satte in. Istället hade man hemmastickade gensare men på idrottsplatsen
 kunde man se en och annan överlycklig ungdom klädd i islandströja som var luddig i halsen och såg
 så varm ut. Hur önskade jag mig inte en sådan men vågade aldrig framföra ens en tanke därom. Det låg
 helt visst utom räckhåll.

Männen och kvinnorna i vår samhällsgrupp var tämligen enahanda klädda. Kvaliteterna rörde dem vid
 Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Söken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt
 jämförelse med andra samhällsgrupper. Klädedräkten var power, det började döljas. Egentligen försvann olikheterna icke helt förrän med konfektionens genomförande och det Hinke Berggren som framhöll en gång att revolutionen omöjliggjordes i Sverige med konfektionens hitkomst. Den gjorde fätti och rik lika i det yttre - en sanning med stor modifikation. Vegamössorna bland herrarna i nöden gjorde dem helt olika borgarna i sina fina mjuka hattar. Eller de än värre "sportmössorna" som vi kallade sjokeymössor efter Jockey. De sågo många gånger anskrämliga och utslitna ut. Och så var det med kavajerna. Fickorna putade ut som om de voro fyllda med tung sand. Byxorna var ofta för korta och trasiga strumpor syntes ovanför kängskaften. Flera kunde alltid ha lika utslitna skor. Man såg ej skosulorna utan det såg ut som om dom gick på ovanlädret. Toffeln var i särklass populärast. På biograferna såg man Nödens folk på orkesterplats och därifrån uppträdde de gärna annorlunda än andra genom skrattsalvor på fel ställe och det föranledde alltid vaktmästaren att gå dit ner och varna de unga åhörarna. Det hände att de ibland visades ut och då rungade skrattsalvorna från de kvarvarande. När vaktmästaren gick upp på sin plats igen eller ut i väntrummet var det alltid något kvickhuvud som öppnade reservutgången och släppte in både den utkörde och ett par andra i salongen.

Från bättre ställda personer som råkade i konflikt med någon från Nöden fälldes ofta uttrycket: Din djävla nödabuse! Motuttrycket blev "knoddad jävel". Sällan blev det slagsmål.

Inom andra samhällsgrupper än arbetargruppen var dräkterna avsevärt annorlunda och finare. Både i kvalité och stil. Schalen som användes mycket av arbetarfruarna förekom aldrig i den bättre världen. Aldrig vegamössan. Kontorsfolk var snyggt men enkelt klädda och intog helt visst en mellanställning från klädessynpunkt men tillhörde som regel övrigt arbetarklassen. I vissa fall ej.

M. 16461:36

36.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Lantborna hade en särpräglad klädedräkt av grövre tyg, vadmal eller vad man kallade det. De hade aldrig någon press på sina kläder och tyget höll nog ej för sådan påverkan av pressjärnet. Det förstod man också att deras jobb lade hinder ivägen för alltför fina kläder. När de kommo till stan i sina hästvagnar och stallade in hästarna på handelsgårdarna hos Tornbergs, Lundgren eller lantmannalarssons, så skulle de ofta bära säckar eller lådor. Gällde det marknader så hade de svin eller kor med sig och då måste kläderna avpassas för uppgiften.

Kyrksamma, om dem vet jag så lite. Vi var aldrig i kyrkan för att studera dem eller höra Guds orörd. Men nog såg jag ändå äldre damer i sina fina svarta kläder, långa kjortlar och svarta siden-schaletter samt herrar mera välklädda än vi var i Nöden. Tydligt var att Nödens befolkning sällan eller aldrig sökte sig till kyrkan. Någon egentlig skillnad i princip i den vardagliga klädedräkten fanns väl inte mellan de kyrksamma och de mindre dylika. Gränserna drogs efter andra linjer.

Frireligiösa fanns det väl men de föranledde aldrig uppmärksamhet hos oss men ett par äldre dame och en äldre herre brukade sälja religiösa häften i Nöden. De voro rara snälla oförargamliga människor ute i goda ärenden och deras klädedräkt var oklanderlig. Det rörde sig säkerligen om skötsamma personer av arbetarklassen som levde för Gud och nykterheten. Mor blev alltid så förtretad över sådan besök och smällde igen dörren mittför näsan på dem. Hon väntade aldrig bröd ovanifrån.

Bland politiska särlingar fanns vänstersocialisterna bland vilka jag sett de bredbrättade svarta hattarna och de flygande röda halsrosetterna - men endast i enstaka exemplar. De brukade i den mån jag erfor det, bära grova spatserkäppar, s.k. knölpåkar. Kanske beredda på en hastigt

uppflammande revolution?

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M.16461:37.

37.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund,
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Ungdomsmodet: Här gäller bedömningen vad jag såg under min egen ungdom bland lika gamla personer som mig själv. När ekonomin började bli bättre omkring 1925 klädde sig ungdomen när dom gick till dens gärna i lackskor. Både flickor och pojkar. Andre stadsläkarens hustru fru Edith Johnsson berättade icke utan illparighet i ögonen att hon mycket väl kunde känna igen arbetarpojkar på lackbladen. När andra gick i vanliga skor, kom fattiga arbetarpojkar i lack! Det sved i min själ när hon talade så, men hon hade så rätt. En gång hade jag själv lackskor men bara en enda gång. Edith Johnssons synpunkt väckte mig. Jag ville inte bli något "äckel" inom arbetarungdomens led. Så tänkte jag då. I början av trettitalet eller kanske i mitten av sanna decennium uppstod mode bland ungdom som väckte anstöt bland många. Först kom från Stockholm modet med breda byxor som hade chokladbrun färg. Somliga spräckte byxans utsida som en slits med knappar längs kanterna upp mot knäet. Plaggen i övrigt blev hårt åtsittande i midjan och kavajernas knäppning var först dubbelradig med knapparna lågt sittande och med smala kragar. Det var jazzgossen som Karl Gerhard så träffande har besjungit liksom Ernst Rolf På Cirkus. Det dröjde innan det modet slog igenom i Lund. Själv bidrog jag till dess hitkomst men endast vad det gällde byxans bredd, överrockens ovanliga längd, dess hårt åtsittande form och velourhattens intåg för en relativt kort tidrymd. Men andra utvecklade varianter av klädedräkten. Än jag minns jag flera typer som klädde sig antingen svart eller mellanbrunt och med byxslitsar, grå västar som liknade breda bälten och med vita smala band sydda längs kavajkantens kanter eller längs västens skärning. Det blev modernt med skrikiga slipsar som knöts löst och drogs högt upp i bröstet. Folket sade: sicken sprätt i hönsamög. Tidningen Arbetet skrev en gång vid förstafestlighetsögonblick ovanstående uppgifter! Klädknodden skall notas!

M. 16461:38.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt

Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån

Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.

Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Jag har det intrycket att sedan den där fåniga klädesprakten trängts tillbaka gick vi in i normala gånger igen vilket betydde återgång. Flickorna hade sin klädesutveckling med kjolar så korta att prästerna frågade när vi skulle se ändan. Strumporna gjordes nästan i skinnets färg och det var av något slags glänsande material - mycket otäckt sett med våra ögon. Klänningarna voro raka som säckar och åtsittande. Även de av blankt material. Gärna utan ärmor. Billiga halsband brukades. Här syftas på tiden 1928 - 1934. Gångbildning ifråga om klädseln förekom nog men det var inte så utpräglat där jag rörde mig - i Folkets park. Det bör dock påpekas att vissa smärre gäng, isynnerhet murareungdomar, klädde sig med stor smak. De hade konventionella kostymer av mycket god kvalitet och mönstrade på ett sätt som avvek från andras. Deras flickor voro också de mest välklädda. De voro dansanta och använde gärna sprit på restaurangen, i vilket avseende de voro mera avancerade än åtskilliga andra ungdomar vid den tidpunkten. Det ansågs då att murarna tjänade okristligt höga löner, men det hela grundade sig nog på sådana yttre iakttagelser som smakfull klädsel.

Från landet inflyttade voro annorlunda klädda och fick gärna skällsordet :bonen. Men efter relativt kort tid i arbete i staden liknade "bonen" alla andra, man såg ingen annan skillnad på annat än hållningen och gången som rätt länge följde den inflyttade. Dessa detaljer torde sammanhånga med det tyngre arbetet i jorden och stallen men föll bort efterhand. Sedan har bonen blivit en god stabo. Vid inflyttningens första skede brukade kvinnan sällan visa sig ute. Bakgrunden därtill torde vara hennes stora brist på stabokläder och hennes rädsla att träda andra kvinnor till mötes. När familjens ekonomi stabiliserades genom arbete i stan, blev även kvinnan långsamt orädd och stadsmedveten. Hushållsvanorna voro dock en del ändrade uppgifter! Matvaruköpen tydde därpå.

M.16461:39.

39.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Torna Berättarens yrke: Avd.chef socialbyrå i Lund
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund

Upptecknare: Einar Brandt

Familj, släkt och hemliv.

Vi fostrades att kalla våra föräldrar far och mor.

Vid samtal med kamrater användes samma ord. Aldrig farsan eller morsan, dylika ord hörde jag inte förrän långt senare och av en senare generation. Jag undrar om inte Albert Engström införde dessa termer, som han kanske uppsnappat bland ekenskisar, i Svenskt skämtlynn som var var mans egendom, även i Nöden.

Bekanta till föräldrarna eller umgängesvänner till vår familj titulerades av mig och syskonen vid namn, t.ex. fru Nisbet, fru Persson om än vår mor brukade säga Anna, Kersti eller Olga. De manliga lärde vi aldrig titulera med ordet herr, motsvarande fru, tilltalet blev endast Borg, Olsson eller Karlsson. Vuxna personer tilltalades aldrig med ordet Du.

Släktingar tilltalades alltid efter mönstret farmor, farfar, morfar, mormor. Faster, moster, farbror, faster. Endast min äldre broder sade du till ett par mostrar enär han vistats mycket i morföräldrahemmet där dessa vistades samtidigt och åldersskillnaden var rätt ringa. Någon ändring har aldrig inträtt häri och vi känner en viss vördnad fortfarande trots att vi själva är till åren komna.

Föräldrarna omtalade varandra i hemmet med orden mor eller far. De tilltalade varandra med du eller förnamnet.

Någon äldre släkting bodde aldrig i vårt hem. Platsen medgav aldrig det och något behov därav yppades aldrig.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

M. 16461: 40.

40.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Spädbarnen sköttes alltid av mor, senare med biträde av en äldre syster. Det var mor som matade småbarnen, ibland med dotterns biträde. Lekarna blev väl inte alltid så väl övervakade. Tiden måste mor använda till annat. När glyttarna var som minst satt de i en barnvagn på gården, på dubbla filter på gårdsplanen av sten och lekkamrater till de äldre systrarna tyckte det var skoj att se till ungarna och att leka med dem. Det var mest ungar i gatan som ville och fick lov att köra ut med småbarnen. Visst tog mor ut glyttarna under promenader till kolonien eller till torget, men det var andra ungar eller systrarna som fick köra till stadsparken på somrarna. Då hade de mjölk, en lemonad och lite vetebröd med sig. Vår barnvagn var en stor grön av flätad korg på höga hjul. Senare fick vi en låg, längre typ, båda vagnarna hade s.k. kur.= sufflett.

Det var mor som mest hade hand om barnens uppfostran men när far var hemma var han aktiv passare. Han lekte och sjöng med ungarna trots att han saknade sångröst. När barnen var sjuka eller besvärsliga nattetid fick mor och far hjälpas åt att trösta dem genom att bära dem fram och tillbaka i det trånga rummet. Det är klart att hela familjens sömn stördes. Om mor var fostraren så var far lekaren. Om mor var den stränga och dömande så var far den milde och förlåtande.

Aga förekom aldrig i annan form än att jag fick mig en lusing någon gång eller som det hände enstaka gånger: jag lades över knäet och fick basat ändan. Kanske jag var en rackarunge på något sätt.

Förseelsens art minns jag inte längre. Måltiderna passades inte så noga, så mor blev förvaskad.

Ibland kanske vi glömde bort något som ålagts oss och då kunde det vanka smäll. Aga förekom ytterst sällan och var helt visst befogad. Det var mor utdelade agan. När far fick uppgiften var det all-

tid mildare. Det kände vi och Ifyll endast ovanstående uppgifter! s krattade åt spektaklet....

M.16461:41.

41.

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrå
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Skrämsel förekom aldrig på annat sätt än att mor då vi voro halvvuxna hotade med att anmäla oss för Angberg, han var ju tillsynslärare och barnavårdsinspektör och ansågs av många för att vara en sträng herre som satte stygga ungar på Ljungaskog. Sådana hot hade inte den allvarliga innebörd man kan tro. Det såg vi i ögonen på mor. Det var en glimt som vi aldrig missförstod. Det var vid sådana tillfällen bäst att sticka ut och leka. Polisen blev aldrig någon ful gubbe i Nöden därför att patrullerande konstaplar då och då inbjöds på en kopp kaffe och stundom en kaffegök. Jag tror polisens hjärta var starkt förankrat hos folket i Nöden. På något undantag när.

På kvällarna var alltid familjen samlad. Mor stickade, virkade sydde och lagade kläder. Far läste tidningen och lekte med barnen. Några läste läxorna och grät när det var svårt. De minste spelade svenska snurran eller svälte svin med spelkort. Kasin var det vanligaste. Det lärde vi oss tidigt. Vi byggde figurer med tändstickor eller täljde meningslösa ting med en gammal slö slidkniv. Töserna sydde dockkläder och pyntade i docksäng eller dockvagn av enklaste slag. Småningom kom lövsågningen in i familjen genom Allers familjjournal och även små induktionsapparater lärde vi göra. Överhuvud samlades vi kring Allers i yngre år men när jag blev i tonåren kom Filmnyheter in i bilden. Jag levde i och för filmen genom att far var maskinist på Skandia. Varje skådespelare kände jag som min egen syster eller bror. Bibliotekslån ägde rum på arbetarbiblioteket på Folkets hus i syd-västra hörnet av det långa låga gatuhuset åt Kiliansgatan som nu är försvunnet sedan trettitalet. Sentimentala sånger förekom hemma, det var troligen vad föräldrarna lärt på landsbygden innan de kom till stan. När vi långt senare anslöts till arbetarrörelsen kom dess sånger in i familjen.

Hyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt

Vidare högg vi bränne i vedboden och det var skojigt - det hade något med slöjd att göra tyckte jag än om vi inte skapade något. Det var likväl så flisorna yrde och vi arbetade i trä! Gissningar och patienser ägde rum gemensamt. Diskussionens vågor gick alltid höga i vårt hem. Allt mellan himmel och ~~gum~~ jord penetrerades men ämnena voro troligen av det enkla slag som var vanligt hos arbetarfamiljer. Vissa kontakter med professor Einar Sjövall som hade koloni i närheten av vår, ledde till tydliga försök i vår familj att söka lyfta nivån. Skitprat bannlystes. Diskussionerna skulle ha något vettigt syfte. Att biografproblem kom in i bilden var självklart genom fars arbete. Personförtal fick ej förekomma. Samtal föräldrar barn förekom visst men det måste ha gällt vårt leksätt eller vårt arbete när vi blev så gamla. Eller gällde att planera ärenden för morgondagen, små cykel turer till morföräldrarna eller till en moster i Arlöv. Föräldrarna sinsemellan pratade givetvis också med varandra men som jag minns rörde det ofta praktiska frågor för familjen. När andra besökt oss på kvällarna behandlades frågeställningar om allmänna ting eller främmande arbetsgivare eller så kom fackföreningarna på tal. Mina föräldrar brukade ge tillkänna sitt missnöje med en viss järnarbetare som visserligen var en proper och snygg järnarbetare men som mycket gärna ville prata strunt om vissa andra. Han hade ofta uttrycket : den usle djävelen. Sådana ord eller glåpord om andra fick oss att reagera kännbart och synbarligen.

Vanligen fick vi lägga oss senast kl. 9 när vi voro större. Tidigare lade vi oss kl. 8. Far kom sällan hem från biografen förrän efter kl. 23 och mor satt oftast och väntade på honom. Jag tror nog att familjen inte höll samman lördagar eller söndagar utom i särskilda fall, när barnen började

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Landskap: Skåne Berättare: Einar Brandt
 Härad: Berättarens yrke: avd. chef, Socialbyrån
 Socken: Lunds stad Berättarens adress: Mäster Olofs väg 2, Lund.
 Uppteckningsår: 1965 Född år 1908 i Lund.

Upptecknare: Einar Brandt
 växa till. Var och en sökte sig till sina vänner till lekar på gatorna eller på Södra Esplanaden. Ibland kom det besök av släktingar från landet men då höll vi ihop. Det blev något av feststämning tyckte vi och vi var alltid varmt fästade vid släktingarna. En moster bodde en tid i Lund och vi hade då kontakter med henne. Hon var ogift och bodde vid Stora Södergatan med sin fästman som tog studenten varefter de gifte sig. Han blev lärare och hon efter en tid som sköterska på S:t Lars handarbetslärarinna på annan ort. Sammanträffandena voro ej täta. Vi var rätt ofta i kolonien tillsammans och där serverades matkorg hemifrån.

Mina morföräldrar bode i eget hus i Kyrkheddinge och där var vi ofta vid påsk och hos oss vid jul. Det rådde en livlig kontakt oss emellan. En äldre moster skötte de gamla och hon var älskad av oss. Hon hade varit kokerska och lagade mycket god mat vilket gjort ett starkt intryck på oss. Åtminstone på oss som barn... Mina farföräldrar i Skromberga besökte vi veterligen bara en gång med föräldrarna och det måste ha varit före 1916 då farmor avled. Avstånden voro långa ansågs det och det var en mil eller mera från stationen till Skromberga. Besöken hos anhöriga varade endast en dag, För något a barnen kanske två dagar. Besöken hos oss varade endast en dag på grund av trångboddheten. Denna sak gjorde att släktbanden icke kunde knytas alltför fast. Mormor brukade gå från Kyrkheddinge till torge i Lund med ägg, sedan tillbaka igen. Någon gång fick hon åka hästskjuts med någon bonde i trakten.

En enda gång bodde en faster hos oss en kort tid utan att erlägga någon ersättning. Hon saknade givetvis resurser och tog sedermera arbete vid gummifabriken i Hälsingborg där hon vistades livet u Viss kontakt hölls med en mosters familj i Ystad och dom var också på besök hos oss. V. hade många

kusiner på morssidan.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

ACC. N:R M.16461:44.UMGÄNGESLIV; NÖJESLIV; SPORT OCH IDROTT.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Någon regelbunden kontakt mellan min far och hans kamrater förekom ej. Spontana besök och återbesök förekom däremot och det var såvitt jag minns på söndagsmorgnarna. Det var vanligt att det bjöds på kaffe. Konjaksflaskan kom fram när sådant fanns att bjuda och namnet var Eau de vie. Min far rökte cigaretten Turk eller "den långsamma döden". Jag minns den cigaretten, den var smal och med mundtycke. Jag har aldrig sett någon så smal cigarett förr eller senare. Hur namnet uppkom vet jag ej, såvitt man ej redan vid andra decenniet på detta århundrade börjat ana verkningarna av cigarettrökningen. Jag vet att den cigaretten gav gulare fingrar än någon annan. En granne och avlägsen släkting brukade komma till far och denne Borg rökade cigarrcigarett. Han verkade fin i mina ögon. Han var vårdad och lade en underlig "tulapet" i håret vid kamningen. Han var vattenkammad. Ibland deltog mor i kaffedrickningen och kanske någon av oss större syskon. Jag kan väl minnas att jag själv var en nyfiken åhörare och Borg gjorde ett mäktigt intryck på mig därför att han ofta berättade om hur han svarade sina överordnade som han betecknade med orden: "dom usla djävlar". I själva verket lär det ha förhållit sig så att Borg aldrig tillhörde dem som svarade. Det var efter dylika små söndagsträffar som jag i smyg tömde glasens sista droppar i ett glas och slickade i mig innehållet. Jag tyckte det var gott och spännande!

Mors umgänge utanför hemmet, är kanpast värt att nämna. Hon besökte nog andra kvinnor tvärs över gaten eller dessa besökte mor. Det vankade kaffe och det snackades en del skit eller allvarliga saker. Jag vågar ej längre uttala mig därom. Där var fru Nisbeth, fru Borg, fru Hansson och Carolina Pettersson. Organiserat umgänge förekom ej.

Sporadiska besök är den riktiga beteckningen. Umgängesvännen i ordets riktiga bemärkelse hade nog ej far eller mor. De hade nog av sin egen familj. Något umgänge med folk

ACC. N:R M. 16461:45.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i huset förekom ej heller men väl dagliga samtal om ditt och datt. Förtroenden skiftades nog. Barnkalas förekom veterligen aldrig. Sådana kände vi ej till i Nöden. Det hände aldrig att familjens medlemmar deltog i några större fester eller ens små fester. Endast då barnen växte till och kom med i Sagostunderna, deltog de i julfesten. Utflykter förekom för äldste sonen som var med i "Unga Krafter" - en ungdomsförening som deklinerade på grund av ledningens spritmissbruk. Sagostunderna anordnade söndagsturer till Fågelsång eller Bosjökloster m.fl. orter. En gång anordnade biografpersonalen en ~~film~~ på utflykt till Bjerred, där gubbarna söp sig fulla. Det var mycket trist. Fastighetsarbetarna, där far var styrelseledamot, anordnade för familjerna en utfärd på lastbil till Skärälid och Kopparhatten. Lastbilen hade massiva gummiringar i början av 20-talet och på flaket monterades fasta långbänkar. En presenning spändes över som tak i händelse av regn. Några andra utfärder eller fester förekom aldrig såvitt vi ej vill nämna dansen kring majstången på vissa gårdar i Nöden. Det hörde midsommaren till och gårdarna med majstång var helt överbefolkade vid dessa tillfällen. Stämningen var hög och spelemanspengar insamlades i en mössa eller hatt.

Biografen var ett naturligt nöjesställe för vår familj eftersom far alla tider var maskinist. Vi gick fritt in och åtminstone undertecknad var en ständig biogäst. Mor gick nog en gång i veckan när det visades någon bra film. Den teaterform som under 20-talet kom ifråga och varade något in på 30-talet var nyårsrevyerna på Folkets hus. Det var buskis av oblygaste slag. Men det hindrade inte att det glittrade i ögonvrån hos oss alla när någon dansös i glittrande trikå eller i vackra smycken dansade så lätt på tå. Annars var det mest historieberättande av typen "backarna i Malmö" (Kirsebergsstadens hamnsjåarehistorier.) Det utlöste ju skrattsalvor förstås men var föga uppbyggligt. På första plats brukade alltid någon fetlagd köpman ta plats och då denne var allmänt känt brukade publiken vråla dubbelt av förtjusning då denne gav luft åt sin uppsluppenhet.

ACC. N:R M. 16461:46.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

KONSERTTER: Ett par gånger vid s.k. nyårsvaka på Skandiabiografen deltog vi i konserter-

Ibland förekom andra seriösa program som vi besökte där. Men annars var musiken ett främmande kapitel i vår familj och det var nog detsamma för hela befolkningen i nöden och stod väl i samband med vår ekonomiska och sociala status. På cirkus brukade barnen få gå och vi har alla angenäma minnen av dekonster som visades där. Vi fördes genom cirkus in i en fantasiens värld men kanske också verklighetens. Många förnäma prestationer visades och vi uppskattade verkligen vad som bjöds.

Danstillställningar besöktes av barnen när de blev pubertetsbetonade och när pojkar fick konfirmationsbyxor och flickorna dito klänningar. Allvar av dansen blev det först med mognare ålder, början var blott lek. Familjefester anordnades varje måndageftermiddag med tävlingar. Då brukade föräldrarna komma när dagens arbete var slut och då hade de matkorgen med. Själva fingo vi en tioöring att köpa en liten citronlemonad för eller ett glas mjölk och därtill ett fat med skalkar, bortskurna från vetebröd eller flätor. Dessa tillställningar ägde rum i folkets park vars allt i allo var gamle tomtegubben farbror Lindbom. Han höll i trådarna för tävlingarna och såg till att de tävlande ungdomarna fick utstyrsel med lätta utanpådräkter sydda av gamla flaggor eller liknande tyger i allasorts färger. Så uppställdes "tåget" av tävlande vid musikpaviljongen och under tonerna av en blåsorkester avtågades till tävlingsplanen avsjungande: Arbetets söner.

Sportn förekom ej i vår familj. Sporadiskt tränade undertecknad på idrottsplatsen och blev under ynglingaåren "elitgymnast" under brandchef Otterdals ledning. Min äldre bror tränade boxning på "katte" men det blev en högst tillfällig kontakt med sporten. På vintrarna åkte både far och barnen skridskor på idrottsplatsen eller på "ankedammen" i stadsparken som då uppläts för ändamålet. Även på dammen i dövtumsparken gick man på skridskor och där var alltid massor av folk. Även detta sporadiskt.

ACC. N:R M.16461:47FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Leksaker: Själv hade jag från början en liten gulbetsad barnstol som jag oavslåttligt tvättade med tvål och vatten. Den beredde mig mycket nöje. Vi spelade topp mycket allmänt i Nöden, ute på gatorna men isynnerhet i vissa portar där golvet var gjutet av betong. Där gick toppen bäst. Vi fick "ålarepor" hos fiskgummorna på torget eller köpte sådana för några korvören. Topparna var ursprungligen gängde på den del där snöret snoddes om att sätta fart på toppen. Gängningen skars ofta bort och då kallades toppen för "pitt". Det var mycket populärt med "pittar" för de hade större snabbhet ansågs det. Det fanns ganska små miniatyrtoppar också och en flicka vars far var gårdfarihandlande hade en topp som vägde över ett kilo. Ingen annan hade en så stor topp. Vi köpte topparna i Eskilstunaboden för 2 öre eller senare 5 öre. De bästa topparna kallade vi flygare. Ibland slog toppen in någon fönsterruta och då blev det väsen av.

Bollen var en vanlig leksak. Det fanns skinnbollar sydda på underlag av trasor eller korksmulor och med hölje av vitt och brunt skinn, bitar som blev över hos handskmakaren. Vi lekte handboll, långboll, rundboll, bollstå och fotboll.

Kniven, dolken eller slidkniven, fickkniven eller en bruten brödkniv, var ingrediens i "spela kniv". Vi spelade på gårdarna eller gärna i en grushög när gatorna stenlades. Vi slog prick med kniv. Vi täljde "klämtor", båtar, pilekäppar som skalades randvis och liknade marknadskäppar som kostade 75 öre. Själv kom jag av far över en pennkniv, ganska grov i utförandet, med gula bensidor. Något blad var avbrutet men det lika roligt ändå att ha kniv. Det var bara "de store" som hade kniv. Men blev populär om man ägde en sådan tingest.

Vi stickade tömmar av gamla trådändar eller äldre garnmystan som föräldrarna skänkte till barnen, kanske av upplockade strumpor eller yllekläder. Vi flätade tömmar efter att ha lärt konsten i skolan. Så lekte vi häst, eller gjorde vi lasso och lekte caw-boys.

Taken på husen i Nöden var kära lekställen. Vi klättrade upp på hängränorna och gick i takränor. Vi klättrade över taken och gled ned på motsatta sidan. Någon blev mästare någon annan trillade ned men jag hörde aldrig talas om olyckor.

Hartsfiolen var populär och det var äldre grabbar som inbillade oss att retas med vissa utsedda offer. En knappnål stacks ned i fönsterkittet och vid nålen fästes en stark sytråd med knutor i den längs bort varande änden. Där stod jag med en bit harts och lät det glida över knutorna. Det skrek och viade i rutorna och vi måste sticka för att undgå upptäckt.

Rättjakt hörde till lekarna. Det fanns gott om sådana djur i uthusen och ibland också i bostadshusen. En gosse kallad Thure "ladda" fängade en rätta, band ett snöre om

ACC. N:R M. 16461:48.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

svansen på råtten, kallade på hela gänget av sysslolösa pojkar att bli åsyna vittne till en glädjens lek med råtten. "Lådda" svängde råtten i snöret, först sakta, så i hastigare takt i cirklar över huvudet och slog till med riktning över ett hustak. Alla sprang in på gården för att se när råtten tog mark. Det var hemskt men spännande därför att råtten var en svuren fiende till oss alla.

Vi lekte fritt. Sällan antastades vi av äldre. Några uppfostringsbekymmer hörde jag aldrig talas om när jag var barn. Antagligen var det meningslöst av föräldrarna att ingripa, ty stunden efter hade detsamma hänt. Troligen.

Trestegshopp, stående höjd, stående längd, spela kula och triangel eller spela eller leka trilleband, hörde till ordningen för dagen när vi gick i skolan. Trilleband var oerhört populärt och det stod massor av sådanaparkerade på skolorna, ungefär som det nu står cyklar.

Några speciella leksaker fick vi aldrig som jag kan minnas. Vi fick själva hitta på att leka eller så fick vi göra vad vi önskade med eget arbete. Det var hemskt kul.

De flesta lekar ägde rum utemhus. Vi var ovanligt bra sammansvetsade i Nöden och de kamrater jag hade kom från Trädgårdsgatan och Korsgatan. Vi ansågs vara lite finare än dem som bodde i Mariagatan eller HOSPITALSGATAN, där det fanns många judar. Vi var aldrig ovänner med någon utan umgicks genom nickningar och Hej!

Mina lekar och mina syskons lekar ägde rum i "Lillagata" östligaste delen av Korsgatan. Vi lekte också på gårdarna runtomkring men mest spännande var det på bryggare Olssons gård vid Måltan eller andra arrangemang på gården, som var mycket stor. Vi hade i Trädgårdsgatan 9 storekrok och lillekrok - ett par hörnor i gården där vi gömde oss och som vi själva torde ha döpt. Nu återfinnes de båda namnen på ett par små avkrokar i Kobjers bebyggelse.

Pilbågar gjorde själva. Pilekäpparna tog vi vid en pilevall på väg mot Staffanstorp eller av pilar som växte i kvarteret Ugglan eller Tjappan som är ett och detsamma. Jag hörde aldrig talas om skjutolyckor på den tiden. Vi gjorde långa spjut av pilekäppar och kastade spjut på gatorna eller på Esplanaden. Där ägde förresten de flesta lekarna rum. Där bodde ingen, där var bara trädgårdar. Polisen sågs sällan till. Därför vågade vi knycka frukt och bär.

När efter första världskriget juden Nachmansson startade sin femtonöresbazar i den butik som nu innehas av Broddes kaffeaffär på Vestra Mårtensgatan, var det många Nödungar som var nyfikna och hängde vid diskarna som överklätts med småmaskigt ståltrådsnät för att hindra småtjuvar. Ibland skaffade vi oss en dålig leksak där, något som kunde skruvas upp och röra sig. Roligast var en gubbe som allting kom ned på benen hur man än bar sig åt med den. Det var vår egentligen första Epaaffär!

ACC. N:R M. 16461:49.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Flickor och pojkar hade olika lekar. Flickorna hoppade hage, pojkarna kastade pinn'. Flickorna hade sina dockor, pojkarna sina knivar och strunt i byxflickorna. Flickorna som växte till sydde små tramsiga saker åt sina dockor eller småsyskon. Pojkarna hade mani att kasta sten eller att slå prick. Vi slog mot flygande sparv. Vi kastade lasso om kattorna. Harald Lundström, nu avliden, hittade på många hyss av vilka detta var det värsta. Han fångade in en katt, stoppade en ordentlig pris snus i ändan på katten. Många åskådare hade han samlat och det var en munter uppvisning av katten när den började asa ändan mot gatstenarna för att bli av med svedan. Sedan stack den till den okänd ort och efter vad jag hört återkom den aldrig. Det var ju inte precis en söndagsskolelek. Självt hade jag en gång bundit en ansjovisburk vid ett lasso som jag kastade efter en katt och träffade precis. Katten hoppade förtvivlat för att bli av med snaran och själv blev jag verkligen rädd. Jag kastade lassot och stack iväg för att göra mig oskyldig. Även katten stack med ansjovisburken studsande mot stenläggningen. Även den katten torde ha försvunnit definitivt, till stor glädje för råttorna i gården....

De större pojkarna brukade "spänna kjärka" på en trappa i Nöden. Ibland när någons huvud hölls fast av den sittande använde man annat än handen att slå med. Ibland rörde det sig om en bräda, en annan gång - det gällde min bror som satt i skruvstället - slog man med en lyrem besatt med gula militärknappar. Jag kunde inte låta bli att stödra. Det renderade den slående - busen Thure Lådda - ett ordentligt kok stryk. Min bror var mycket stark och respekterad av Nödagrabbarna. Men busfröna var också respekterade ty deras knytnävar hängde löst och deras omdöme var ofta rätt primitivt och hänsynslöst. Men det var ändå roligt i Nöden.

Om vi till leksakerna skall räkna cykeln, den första man fick av sin far, så var den av äldre och utsliten modell. Men herregud så roligt. Som man cyklade, så långt och sådant levande intresse. Där gjorde man nya upptäckter av bondgårdar, pilevallar, människor, djur, det växande på marken, ja av livet själv. Man cyklade "emellan" när man inte kunde nå upp på sadeln. Man virade en säck om stängen när man blev större och satt därpå. Slutligen sattes en flat sadel fast direkt på stängen och då kände man sig stor. Man lappade efter punktöring, man smorde cykeln, man skilde delarna åt och satte samman. och ibland mllade man stativet. Livet var då fyllt av glädje och mening.

Utklädningar förekom mest bland flickorna som älskade att ståta i papperskläder eller gamla lumpor som mödrarna plockade samman. Påskakäringar var vanligt. Vid födelsedagar i deras yngre år klädde dom också ut sig, de byggde tält av filter m.m. på gårdarna men dit ägde pojkarna inte tillträde. Som hämnd klängde pojkarna i lindarna på Esplanaden.

Far talade många gånger om att han var med och sjöng på landet för att få ägg eller annan förning men sådant förekom aldrig under mina uppväxtår.

Klockan nio senast skulle barnen vara hemma. Den regeln var oböjlig hos oss.

ACC. N:R M. 16461:50.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Nöjen av olika slag förekom väl men främst vände sig våra föräldrar mot att vi som tio- tolvåringar skulle följa med äldre till Lomma och bada. Det hade hänt drunkningsolyckor och mor talade alltid om bråddjup. Vi fruktade bråddjupen efter mors beskrivning och det dröjde länge innan vi vågade trotsa förbudet.

Det brukade sägas hos oss att tids nog kommer barnen ut och råkar i olyckor med andra. När vi var så gamla att vi började gå på dans, sade alltid mor: låt mig inte se att du kommer hem med oäkta ungar - då får du pryl! - Så var det också när vi for till Bjerred att bada. Då hette det: drunknar du, får du pryl när du kommer hem!

Gäng i vår tids mening förekom kanhända men vi voro aldrig anslutna till sådana. Gängen bestod mest av de fattigaste, där föräldrarna eller morföräldrarna inte kunde sätta hårt mot hårt. Vissa ungdomar började tidigt använda sprit och än i dag sysslar under-tecknad med några av dem som svårt alkoholiserade personer i arbetet på nykterhetsnämnden. Små grupper höll väl samman. Tre till fyra stycken. Det var en vänskap som höll barna-åren ut men bröts därefter. Inte ens de bästa kamraterna från skolåren höll vi samman med som vuxna. Vägarna skildes av olika anledningar. De strålade aldrig samman mera. Men när de gamla vännerna möts bytes alltid vänliga ord och minnen. Vissa pojkar och flickor ansågs av föräldrarna ovärdiga att beblanda sig med. Dit hörde "Lådda" och Harald Lundström m.fl. Lådda blev med åren en skötsam murare utan vank, medan Harald eller "starking" som han kallades, alkoholiserades och dog en för tidig död. Dessa olämpliga kamrater ansågs socialt missanpassade men det ordet var inte fött vid den tiden.

Ett slags gängbildning förekom inom skolans ram. Vi i folkskolan uppvaktade ibland pojkarna från katte, "grisarna", vid geras avresa från Högevalls station. Vi skulle "göra upp" och det skedde rätt ofta. Det levererades batalj med bara knytnävarna. Det såg mycket värre ut än det var. Jag minns inte att jag nånsin träffade någon och jag tror knappast att någon annan heller träffade. Det blev inte blodiga slag och ingen stannade kvar på slagfältet. Men vi rasade ut våra vanföreställningar. Småningom blev jag kompis med flera grisar i Skandiabiografens hus, där vi hade våra lekar. Sedan deltog jag aldrig mer i "klasskamper" med grisarna på Högevall. Det skulle nog fattas som ett slags klassstrider av omogna klasskämpar. Vi leddes av några skränflockar, det var det hela. Vi kallade dem för grisar, de oss för brackor. Vi var väl värda namnet på ömse sidor.

Andra tillfälliga strider förekom väl ibland mellan några av oss och judapojkarna men det slutade alltid i frid och fröjd. Det hela var helt oförargligt.

Danstillställningar ordnades av ungdomen själv endast vid midsommar och på gårdarna. Som barn och ung man deltog jag aldrig i andra danser än dessa undantagandes sagostundsanssen.